

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 30.

На Цетињу у Суботу 29. Јулија (10. Коловоза) 1872.

ГОДИНА II.

*ЦРНОГОРАЦ, издаје се један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. и. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. и.; четврт г. 1. 75. и. За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Дониси, предплата и све наручбине шилу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

НАШЕ НЕВОЉЕ.

(Од једног Србина у Угарској.)

I.

Камо човјек оком глени по крајевима је наш народ живи, свугдје ће угледати само јад и невољу.

У Босни, Херцеговини и Старој Српји — Турци; у Бачкој, Барањи и Банату — Мађари; у Хрватској, Славонији, Сријему и на Ријеци — Мађарони; у Далмацији и у Боки которској — швапски Талијанци притиснули као мора народ наш, те му не дају главе дићи, сисају му крвцу од срдашца. Ђе не има тијех душмана, као у Црној Гори и Србији, ту су опет друге невоље. У Црној Гори има српска живота, али кршевито земљиште смета Црногорцу, да се оном брзином може развити у материјалном и просвјетном погледу, каква би иначе истицала напредност из његове природне даровитости, и одушевљене тежње за свестраним напредком. У Србији нема ни једнијех ни другијех од тијех пречага и папаста, али и тамо има доста јада, понајвише због унутарњег склона, земаљске управе. Бирографија тамо надокнађива у некој мјери Мађаре, Мађароне и Талијомане у Аустро-Угарској, и неплодан крш у Црној Гори, ако баш и нијесу оно исто, што су споменути туђински народи и Турци над осталом браћом. Теж је јада пуно, камо оком кренеш.

Ал није није толико јада, као у овом дијелу народа нашега, за којег се у свијету вели: да ужива благодети угарскога устава.

Што трни јадна раја у онијем српскијем земљама, које Турци притискоше и ако је тешко, ипак је бар разумљиво. Турци су дивљачки народ. Као дивља Ђорда, насрнули су оружјем из Азије у Јевропу, те кога су могли, покорили су. Та је несрећа задесила у првом реду српску државу, и наш народ у њој, којег Турци сматрају као своје робље. Турци у свом дивљаштву мнију, е је право њихово, да поступају са покореним народом као са робљем.

И ако се то са човјечанског гледишта, не може допустити, опет се са турскога може разумјети. Они веле: Ми смо рају покорили сабљом, можемо радити с њом шта нам је воља, јер раја остаје право, да се дигне на оружје кад год хоће и може, па ако се отме и нас подјарми — алад јој вјера! Нек ради онда с Турцима шта јој ваља.

Тако од прилике мисле Турци, и тијем напорима хоће да оправдају свој поступак. Нечовјечно јесте шта раде с рајом, али ратно право и у данашњијех просвјетенијех народа, не зна много на човјечност. Ето смо виђели прије годину дана, шта уради Њемац са Французом. Њемац потлачи Француза, како нико никогда до сада, али Француз се већ сад спрема, да врати жао за срамоту, и ако му пође за руком што смисља, те удари Њемца горе, по што је овај њега ударио, свијет ће рећи — као обично за овог који је јачи — имао је право. Таки ће суд изрећи људи, ако би наступно речени случај, и они ће га изрећи на темељу споменутога ратног права.

Човјечно није, да један народ мрцвари и мучи другог за то, што је неко вријеме јачи од овога, — по људи су и од тога одношаја створили неко право, и тиме су освјештали нечовјечност.

Но сад како било, тек по томе праву, наш народ, који је још у турском синциру, може доћи до своје слободе. Ваља да трни нечувене муке док се не изтргне из спона тога синцира, ал му ваља сву снагу прикупити, да покуша отрести те стеге. У том подуху не мало га може кријепити нада, да ће моћи дапути душом својом, чим сабере толико снаге, да се може са успјехом послужити својијем правом. А сви се старати морамо, да то што прије буде.

Што трни дакле раја од Турака тешко је, да не може горе бити, али — како рекосмо — разумљиво. На основу истог права ратног, на ком стоје Турци гњави рају, на истом томе основу може и мора стати раја, да се Турака ослободи. Има дакле изгледа за своју будућност, и то јој не мале душевне олакшице даје; то је јача и кријепи, и гони је да што већма прикупља силе за они час, кад ће јој ваљати раскипути, старином захрљали синцир, турског ропства.

Што је природнијех невоља Црногорцу, са географског, земљишног положаја, који му не да, да се сразмјерно својијем особинама развија у удобности свијетскога живота, то су мањи јади. Црногорац је навикао на свој крш, он љуби свој неплодни камен, као свога друга који му је помогао сачувати своју народну слободу од свијех навала до данас. А кад дође час да се кида синцир јадне раје, постаће и тијех невоља по Црногорца.

Невоље што Србију тиште још су мање и не знатније, и ако су за вријеме тешке. До народа стоји да их не стане, и за то су не знатније. Црногорац не може учинити свој крш плодовитим ма шта ради; Србин у Србији може удесити простије и пробитачнији строј унутарње управе, те уништи мору своје бирократије, која га је притисла.

Мука је у Боци которској и у Далмацији. Пију им швапски Талијани крв на памук. (Догрчало им је већ. У.) Мнију да им може бити да тако чине јер су у власти, и јер гледају Боку и Далмацију као своје земље, и народ наш у њима, као да су га заробили. Да богме; у вријеме круте силе, дијелаше међу собом земље и народе они, који имајаху силу у рукама, не питајући народе, да ли је њима диоба по вољи. Тако дођоше те земље у руке јачим туђинцима, и они мнију да могу са народима поступати исто, као да су их сабљом покорили. Но Бока им је прије не мало доба показала, шта мисли о том њиховом праву. Тек је и ту разумљив одношај нашег народа према противницима, који су још у слози над народом нашњем тамо. Но и ту у неколико важи исто право за наш народ, које и за „рају“ — ако неби престала невоља која нас овђе у Угарској тишти. Ми стојимо у горем положају и од саме „раје.“ Овај дио народа нашега, није подјармен силом оружја, па да би се „ратним правом“ могли правдати поступци, који се врше над нама. Не стоји ни у овом одношају према Мађарима, у којем стоји Бока и Далмација према Бечу, јер нас није јачи притискао и покљонио. Наш је народ дошао амо са оружјем у руци, као савезник белкијех ћесара.

Ћесарију аустријску нападоше Турци, и ћесар се виђе у невољи. Да су Србије нападну тур-

ску, позва наш народ из Старе Србије и Херцеговине и са свију страна, гђе га има у помоћ. Старешине народне обресоше помоћ али уз награду, као што свугдје бива међу савезницима. Уговор савезнички начинише обје странке: наш народ да војује о свом круву и оружју на Турчина, а ћесар да му за то уступи оне покрајине у својој држави, које Срби отму од Турака, да се ту могу насанити, као народ. Тај уговор потписа ћесар Леополдо I. и ујамчи правнице, народним повластицама, (привелеђијама.) Повластице те рекоше: да се народ српски као такав може смјестити у земљама које је помогао очистити од Турака; да је на тој земљи потпуно свој господар; да се може управљати по својој вољи, како нађе за добро. И само да је увјек дужан бранити државу од нападаја каквог непријатеља. Те повластице потписаше и потони ћесари аустријански, и заклене се да ће их чувати и поштовати.

Народ је свој дио уговора вјерно држао. Гђе год је ратовала аустријска држава, ту се највише крви нашег народа проливадо. Гинуо је немилеце народ наш за „прејасни дом ћесарски“ — а ћесари су један за другим газили свечане заклетве, крњили свој дио уговора, потирући народу заслужане правнице, једну за другом.

Да недуљимо познате ствари, довољно је да кажемо: како сад стојимо. Данас наш народ стоји овђе подједнако са рајом у Турској. Нас гоне и гађају Мађари исто као Турци рају — а то је с тијем већа невоља по нас, што је грђа морална основа, са које они полазе, и што на артији једнако стоји: да ми овђе у Угарској, као народ имамо право живјети. А немамо за подлогу ни оне утјехе, коју има раја у помисли на своје „ратно право“. Турци гњесту „рају“, као поједине људе; нас гњаве Мађари, као народ. Тамо се у сваком Србину гњечи појединац човјек, не као члан народа, још мање као индивидуум, лична јединица, — овђе се гњечи у сваком појединцу, цјео народ. У Турској иде варварство турско дотле, да уништава поједине људе, у Угарској иду Мађари на то: да униште цјео народ наш. Онамо људе, овђе — српство!

Тако ми данас стојимо овђе, и у идућем писму, навесстићемо неколико примјера.

А за сад је већ и ово доста, да су међу невољама, што леже на цјелокупном народу нашем, највеће оне, што су притиснуле народ српски у Угарској. Од савезника са ујамченим правом, без привице своје, падосмо до робља!

БОКЕШКИ МИТИНГ.

Родољуби бокешки изазвани домаћим потребама и тежњом за унапређењем народне ствари састадоше се в. (18.) Јунија о. г. у главном граду Котору и изабраше одбор, који ће сазвати јавну народну скупштину и спремити ред за њу. Цијел је скупштине, да потражи и проучи узроке, рад којих је ова наша мила домовина уназађена, и да нађе начин, како би се овим раванама лијека нашло, како би се свијема потребама доскочило ове мале, али лепе земље. Скупштина дакле бавиће се чисто о народној ствари, о просвјетном и материјалном благостању народа. Потписани одбор, одзивајући се повјеру народном у својој сједници дана 12 (24)

Јувија, именујући предсједником г. Лука Тривоковића и извјестницима г. г. Ферду Жбутигу и попа Митра Зеца, ставно је овај ред и рад за претстојећу скупштину.

1. Број скупштинских гласајућих чланова, којијех ће сразмјерно из сваке општине бити, одређује се на 120, гдје се и одбор разумјева.

2. Чланови ови имају бити изабрани с обзиром на све редове, као: интелекцију, трговински, ратарски и други обртници.

3. Начин, како ће чланови бити позвани, остаје одбору да утвара.

4. Свак мора доћи ненаоружан.

5. Збор се има држати у Котору и то или у казадништу, или у општинској дворани.

6. Збор се закузује за 30. Авг. (11 Септ.) у 9 сати прије подне. —

ПРОГРАМ.

I. Да се пађе пачни, како да се по постојећим законима заштитавља све, што засјеца у народну ствар.

II. Да се увиди, гдје требамо повијех народних школа, на да се ниште што скорије установење истијех и уређење постојећих, а свијема да се даде чисто народни и нови најнапреднији правац.

III. Да се проучи, како би се могло унаприједити материјално стање народно, и да се закључи, шта ваља чинити, да се до тога дође, узевши особито у обзир:

1., путове, који би нас ставили у трговачко обљење са оближњим земљама: Херцеговином, Црном Гором и Арбапијом, и поправљање постојећих;

2., земљедјелство, како би се поправила слабородност наше земље и дошло до бољих и виших производа;

3., бродарство, за које треба пронаћи средства, како да се сачува од пријетеће му пропасти, и како би смо могли ујединити своје силе, да се развије и унаприједи;

4., пачин, како би се могло прискочити у помоћ земљедјелцу зајмом са малом каматом;

5., наше производе земаљске, како да се усаврше, те тако да добију у трговини бољу цијену.

IV. Да се расуди о томе, како стоји према умном и материјалном напретку нашем садање подјелење у петнајест општина, и близи било боље смањити толики број?

V. Да се именује један одбор најмање од 3, а највише од 5 лица, који би имао извршити закључке, дотичним властима доставити и наслон и помоћ питати.

Напошљедку, да се ријешив, да ли да се парочитим одасланством од самога Њ. В. цара тражи помоћ за изложене потребе, или да се то молбеницом учини.

У Котору, 12. Јулија 1872.

Предсједник:

Лука Тривоковић.

Извјестници:

Поп Митар Зеца,
Фердо Жбутига.

Одборници:

Стево Бјеладновић, Петар Келовић,
Матијаш Бучић, Илија Рачета.

Јавили смо у своје вријеме, да је одбор овај програм поднио влади, а сада смо у стању јавити, да је влада одобрила га. И тако ће се у име боље састати бокешки митинг 30. Августа. До самога састанка има још доста времена. Нека дакле родољуби добро промисле о свијема изложенијем питањима, како би се могли што лакше и што користнији закључци допјети ради унапређења народне ствари. Да сретно буде, Боже дај!

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

О стању нашега народа у Босни пишу „Вандереру“ из Сарајева ово: „Гоњење кршћана отама како који дан све већи мах и турском зулуму нема краја. Неможе ниједан дан да прође а да не чујемо како се ма је догодило насиље, убиство или изгнанство. Овај начин управо као што чујемо помаже највише нека „тајна влада“. Ово је секција, која се је организовала у овдешњем намјестништву, у њој се налази понајвише странаца, Аустријанаца, Енглеца и других, а главну команду ове секције прелузео је аустро-угарски консулат. Главна је задаћа ове секције, да путем шпијуна извјешта-

ва валију о стању ствари, о мњењу и расположењу народњем напред турској држави и валији босанскому. Па шта нису кадри изнијети ови шпијунци о једном босанском народу, њихове измишљотине, реферирају они и то по жељи овога или онога консулата.

Тако н. пр. да хришћани раде у тајности на усталку, који тек што се није разблазнио, да се у народу босанском налази тајни комитет, који са српском владом у најтјешњем додиру стоји и од овога прима упутства, да је послато из Биограда у Босну грдан број оружја итд. Валија разумије се, врло радо прима такве гласове. По савјету ових подлаца самовољни валија употребљује таква средства, која просто циљају, да што прије униште из корена српски живаљ у Босни. Исте ове вјести трубе се путем тајних агената турском народу, а грђе несреће неможе бити, по што је освета бијеснога турчина над невином рајом. Из ово неколико ријечи можете си разјаснити положај српскога народа у Босни, који се налази у најкритичнијем стању јер ове муке није могуће дуље подносити, особито кад се узме да су главни мучитељи синови „изображене Европе.“ — Како се баш сада налази у нашем вилајету Калај ц. в. генерални консул Биоградски, то ће се моћи баш својим очима увјерити о печувеним подјелима и страшној безаконју“ (Али непутује Калај тога ради по Босни. У.)

Извјешта је једна брошура, која тежи за зближењем између Руса и Пољака, о којој по „Обзору“ ово саопштавамо:

У цвије вријеме чешће чуо се глас, да се настоји о измирењу између Пољака и Руса, па смо и ми у своје вријеме имали о том допис из Париза, а чуо се по гдје кад који глас и у пољским новинама. Аустријски пољски листови, особито „Газета Народова“ послале на да Хошевартова и судбине њихове резолуције у бечком „рајхсрату“ досљедно су почели писати, да се Пољаци немају надати будућности, ван у заједници са осталим Славенима мопархије. Досадање искуство о несталности Пољака чинило је да се толико необзире на оне изјаве пољских органа, или да се бар не сматрају озбиљним, но пољски листови осталоше постојано на заузетом стаповишту, и већ има озбиљних знакова, да су Пољаци дошли до освједочења, да им се ваља отрести неоправдане мржње и кавити безилодних саварија о помоћи запада, те гледати како ће се спасити од свима пријетеће поплаве њемачке. У најновије вријеме почеше размисљати пољски домољуби, како ће си најсигурније и најбрже помоћи, и то разматрање довело их до закључка, да им је само у заједници славенској спас. Из тога освједочења потекле су многе расправе у новинству, а сада се је оно почело и ширити путем брошура. Такова једна брошура изишла је скоро под насловом: „Слова Правди дла Полаков“ (Ријечи истине за Пољаке) од пуковника Ничеуја Вијерзбаца-а, а с којом ћемо и ми наше читатеље упознати, јер се можемо и ми многому од ње научити.

„Зближење и споразумјење Славена међу собом,“ — то је сврха, како писац вели, те брошуре. Као Пољак, обраћа се најприје овим, и мпије, да осигурање народнога обстанка Славена безувјетно захтјева политичко јединство славенских земаља. Већ предуго сповао је свијет на раздору и међусобном непријатељевању славенских племена, а особито Пољаци са својим осветним намјерама проти Русије, били су повољно оруђе свим испрајатељем Славена, проти најљепшим славенским падама. Њемци, да пангерманизам (све њеметго), свој циљ, сакрију, измислили су најприје панславизам (све славјанство) и надали овим панславизмом, који су брзо изврнули у панрусизам (све руско) и уплашена Јевропа, и неспособна западна дипломатија уприје само на њ своје очи, и на оно што би се тобож морало догодити у Петрограду, и тако нису видели што се у истину приправљало у Берлину. Пангерманизам је свршен чин, панславизам пако тек номисао у заметку; панрусизам утопија (тапања).

Писац обраћа се напосеб к својим земаљцима, те избраја у кратко, али живо и истинито њихове погријешке, и препоруча им по свом мпијењу најбоља средства како ће се спасити. Садашњост Пољака приказује му се веома тамна, јер по његову мпијењу, они живу у вјечитом раздору, и не знаду се никако сложити. Сваки мисли о себи најбоље, а најгоре о свом сусједу, и код свакога туђинца нејује властите земљаке. Свак мјесто да буде само Пољак, мота се у каквом тјесном кругу, у којем ништа не мисли сања, бучи, а ништа не ради, а сваку обману, прима под истину.

Оштрим ријечима корн писац емиграцију и слабост Пољака, што се надају спасењу од туђе помоћи. Човјек мора бити доста луд, ако још данас рачуна на помоћ Јевропе, а мора бити више него луд ако још и друге том помоћу обманује. Види се, каже писац огорчен на своје земљаке, њиховом луду и значају, да они висе у облаку, мјесто да се крећу по земљи. Особито једне чште писац од својих земљака: Био Пољак католик или унијат, православан или протестант, мухамеданац, жидов и т. д. нека буде само Пољак, пак је посве довољно.

Иза тога прелази писац на опасности које грозје славенству од Њемачке, и опомиње Пољаке да се мане објене, да би они у том сукобу шта добили, ако неби били на страни Славена. Он држи да је савез међу Њемачком и Русијом ненараван; савез међу Аустријом, Русијом и Турском сматра злом саваријом улашених Мађара. Ја сам се једноч, вели писац, посве одважно тукао за мађарски сабадшаг, па имам не само право него и дужност Мађарима казати истину. Истина је пако, мпије писац, само то, да Мађари могу имати будућност само у савезу са Славени.

На крају вели писац овако: „Нема Славени размисљају на тужну будућност која им претстоји, и нека си поставе за циљ свога рада и тежња славенску заједницу. Нитко пека се не препире о реформама те заједнице. Срећа народа, њихова јакост, њихова будућност независна од државне форме. Свијет иде напријед а не натраг; народ је појам скуности, а воља оне скуности, то је државни устав.“

Пошто је писац опоменуо све Славене, а менито Русе, који по његову мњењу, ни сад још не знају цијенити свога позива, закључује: Сложите се дакле, и заборавите једноч погријешке, које су строглавили Пољску, придружите се Славенима, јер ту је наша будућност; браните се проти Њемцем, јер сад још имате к тому времена.

ДОПИСИ.

СКАДАР, на Илијдан. — Има више мјесеци како путујем, па прошље нећеће дођох из Крфа с вапором под Бар. Воља ми је пропутовати Арбапију и Стару Србију.

Од Бара до Скадра хрђави су путеви да не могу гори бити. Сада лети не може се путовати, а како мора тек зими бити. Али турској влади то је пошљедња брига.

Дошао сам п у Скадар, али колико сам могао видети, нема вам ту никаква реда ни напретка. Путови су кроз варош хрђави. Воде поквариле путове и толика добра поља, а варош не чиста као најчистија. Овадшње власти виде то али нехају, нити хоће путове да направе, нити онлику земљу да неуше, што би за једни народ велико благо било.

За ово пет дана, од како сам у Скадру, чуо сам много ствари, које се тамап само у Турској могу догађати. Нема дана када се не бију Арнаути. Ту скоро један трговац Скадранин долазећи из Призрена по уре близу вароши Мадра сретне пет Тураба, који га дохвате, те добро истуку и узму му све новце, што је при себи имао, око њевијех 400 наполеона, што својих што туђијех. И таковијех случајева има амо без броја.

Има три дана, како је влада пофатала све главаре и барјактаре од Мирдита, њих 26 и истнула их све у тамницу. Нешто их се боји и никако нема вјере у њих.

Тако исто и главари од Малесије оваје су. Паша им је дао паредбу да мире крв они, који су се међу собом убјјали, па мјесто да се ред и мир збиза поврати, оно све боље пуца пушка.

Несигурност је у цијелој земљи највећа. Чујем пут Тирана, да не смје нико без велика друштва ни због ајдука. На више мјеста прекипут је телеграф, јер су хајдуци појекали директе.

Још вам могу напошљедку јавити, да су се амо јако узрујали због крвавијех догађаја на црногорској граници. Чујем да се особито у Подгорици јако оружају Турци.

Ови дана врећем у Призрен. Надам се, да ћу вам оданде моћи писати.

С БОСАНСКЕ ГРАНИЦЕ, 28. Јулија. — Најновије што вам јавити имамо јест то, да Дервиш паша у Сарајево за Валију долази. Та промјена мора од велике политичке важности бити, јер је Дервиш паша један од најврсних турских генерала. Турска прикупља у Босни доста велику војену снагу, а то из разлога што

се боји, да ће с пунољетством српског кнеза Милана озбиљније околности наступити.

Главномандирајући у Хрватској генерал Молинари с повчаном мађарским министром Керкаполијом путује пут босанске границе по Крајини, а као што знате путовао је Калај у Сарајево и Мостар, п вјероватно је, да тај пут једног и других у свези стоји. Скорије више.

Из ГРБАЉСКЕ КНЕЖИНЕ, 22. Јулија. — Читло сам много у „Црногорцу“, о зумумима, којима Турци муче наш народ. Сада ћу вам ево и ја навести један примјер дивљаштва турског.

Ђуро Суботић из општине грбаљске, села Главати, кренуо је 10. Јуна о. г. са својим уреднијем пасушом преко Арбаније и Румелије пут Цариграда. У сваку варош у коју је долазио потписивао је пасуш. Тако дође и у варош Тупицу и ту етане да се одмори. Турци видећи Србина напану га. Па ни то није доста, него му јеш полиција турска да везати руке и поступајући с њим као са разбојником одведу га пред мудира. Кад је јадни Ђуро дошао пред несуд, показа им свој пасуш, говорећи им: ја сам поданик аустријски. А мудир њему одговори: „Сиктир, ђуре, не познајем ја ни тебе ни твој пасуш ни твога цара!“ Те хајде с њим у тавницу. И ту су га држали четири сата, пак послје с њим натраг од вароши до вароши, праћен су пет турских коњаника, а на цијелом путу мучише га и глађу и жеђу. И тако га доведоше у Призрен. Ђуро је знао, да ту има консул аустријски, те се молио, да га воде и предаду консулу. Но Турци ни да чују, него га почеше још бити, па га онда опет бацеше у тамницу, пријетећи му, да ће га поћас убити. Али бог га је ту намјерио на једнога хришћанина, Србина католичке вјере, који му рече: „Србине брата, поћас нећемо спавати, ја ћу ти чинити друштво, да те Турци неубију“. И онда га запита шта је и одкуд је, и Ђуро му све каже. Тада му онај рече: „Не бој се, сједимо до поноћи, па ће Турци заспати, а ја ћу од твоје стране написати писмо твоме господину консулу и казаћу му, шта Турци чине од тебе и да си овдје у тавници. Моја мати довијеће ми ујутру кафу и кошуљу да се пресвучем, а у рукав од ове исте кошуље метнућу књигу консулу твојему“. Као што је рекао тако је и учинио. Кад су Турци заспали, он нависа књигу и у јутру је даде матери у рукав од кошуље и рече јој полагано: „даћеш ту књигу консулу аустријском у руке.“ Тако је жена и учинила, а кад је консуо видио књигу скочи упут к паши, и извади једнога Бура из тамнице турске и поведе га у свој дом и узео га на протокол, п лијепо га нахранно, и дао му 55 гроша на пут. Тако се ето избави Ђуро љуте невоље. А сад да видимо хоћемо влада аустријска останили ствар на томе, а и општине грбаљска треба да се због тога обрати министарству.

Из ЗАДРА, 10. Јулија. — Имам вам одовљен једну лијепу вијест саопштити, која ће мила бити свијема вашијема читаоцима по Црној Гори, Ерцеговини, Боки и Далмацији.

Једина србска књига, која је с године на годину ове покрајине наше облазила, јесте „србско-далматински Магазин“. Прошло је четрдесет година да ову књигу познава Србин са приморја нашег и да му је омилана. Нећеш наћи ниједне куће, ће је когод знао или знаде ћирилицу, од Задра до Будве а да у њој и Магазин не нађеш. Зато ова књига заузимље у србској књижевности међу првијема отлично мјесто.

Истина је, ове пошљедне три четири године свог излажења „магазин“ је био изгубио доста од свога пређашњег угледа према осталијем књигама српским, које се шире међу нама; особито с тога што су се од њега удаљивали све већа његови сарадници, тако да је био сисао на самог његовог уредника архимандрита Петрановића. И при свем том стари предбројници пијесу се могли без њега навикнути, него је једнако обилазио старе своје познанике и они га жељно дочекали.

Ал' ево прођоше двије године да Србин узалуд изгледа кад ће му „Магазин“ у походе доћи. То је опасно млађи параштај и одма је увидио своју дужност, те осјети унапријед праведни зазор кад већи могао бар сачувати оно што су му стариј однеговали и предали.

Отуд вам могу поуздано јавити, да су се већи млађи Срби на приморју договорили да сакуне своје силе па да поставе издаваље нашег Магазина. Како чујем, уредништва ће се примити ван г. Никола Милан или г. Љубо-

мир Вујиновић: први је на Кијевској духовној академији довршио науке са отличнијем успјехом а други исто на Петроградској. Зато се с правом и разлогом можемо надати да ће Магазин повијем животом опет наставити походе по овом запуштеном крају нашем и да ће моћи безазорно станути у поред осталијех србских књига.

Осим млађијех људи, чујем такође, да су и стари сарадници Магазинови обрекли се, да ће подузете ово подпомагати. Међу њима доста да споменем два брата Петрановића и старину Николајевића.

Ево ово је та лијепа вијест коју сам ви имао саопштити, а брзо ће и позив на предбројње од уредништва изаћи.

БАОШИЋ, у Боки которској 21. Јулија. — Православни Срби у Перасту, којијех од 30 до 35 убоги фамилија нема више, пазад неколико година подиглоше своју прекрасну цркву. И то порезом готово једнаким изузимајући само пок. Бура Бурановића, који се у том обзиру као врли родољуб и рједки син православне цркве од свијех најотличније показа. Убоги ови људи и данас једнако имаду њеки порез, чим издржавају свога свештеника, који још никакве накнаде из ераријалне касе неприяма. А Срба, који тобоже зову се виепом само Срба, станујући на Прчањ бити ће преко 50 фамилија и то већом страном добротаника, не бише кадри ни данас цркве своје подигнути ни свештеника набавити. Фала Богу! Да ли се ти људи не угледаше на велике жртве убоги Пераштана, шта они раде и раде? па да реку: ајдемо једном и ми да не будемо најгорни не његод ближе, него у читавом свијету. Али на жалост казати, нема код њих од тога још ништа; зато шта их је равнодушност сасвим преодвадала, пак су постали оно што вели пословица: „нит се бога боје нит се људи стиде“. Чуо сам од једног Римљанина, у разговору, да им се управо ругају, какви су и како они живе шта се тиче религије, пак ми послје рече: нит су ваши нит су наши по управо казати ници. —

Сваки од г. читатеља увјерен бити може, да је то за мене не мали ударац био, који ме је управ и побудио, да им ова неколика редка напишем и пред очима ставим, не били се тијем барем нашли побуђени огрести се своје погрешке, те родољубивим прегнућем освјетлати себи образ.

ЦЕТИЊЕ, 29. Јулија. — Намјесништво кнежевско јавило је овичјех дана Њ. Св. кнезу Николи I. о претстојој светковини пунољетства Њ. Св. кнеза Милана на дан 10. Августа, и изјавило је жељу да Њ. Св. наш кнез, пошље свога заступника. Исто тако приспило је позив општине биоградске, на нашу општину, да пошље своја два заступника на ту свечаност. И тако ће Њ. Св. кнеза Николу I. заступати подпресједник сената, војвода г. Петар Вукотић, а општину нашу протопоп цетињски г. Стево Каличић и Ђуро Јабучанин. Заступници општине кренули су јуче, а г. Петар Вукотић полази сјутра.

— Из Котора добијасмо више дописа, у којима се огорчено удара на Жбутиге и Милина због њиховијех простачкијех нападања на начелника Бјеладновића и црногорског агента г. Петра Рамадановића. И ако савршено пристајемо уз г. г. дописнице, ипак им не можемо штампати дописе. Јер па што? Онај, који је у „Далмати“ нападут, тијем је само препоручен поштеоме свијету, а на против сва срамота пада на саме нападаче. Све погрде оне давље не могу се ни близу дотаћи части г. Бјеладновића. Исто и још много смјешније је на сртање на г. Петра Рамадановића. Ни глупљим ни ружнијим нападањима пијесу се могли послужити против њега нападачи у „Далмати“. Г. П. Рамадановић панменован је нашом владом декретом од 18. Новембра г. 1869 за црногорског агента. То сваг зна, и као такав познат је он у својим службенијем пословима и аустријској, односно которској, власти. На нападачи би га хтјели сада својим височајшим ријешењем у „Далмати“ збацити? Смијте се, а немојте се љутити на безумне лакрдије!

— Биоградске новине јављају, да је умрло потпуковник Бојевић, који је и овдје познат. Он је био прошле године послат на Цетиње од намјесништва као заступник при крштењу Нашељединика. Умрло је нараспом смрћу тек у 42 години својој. Хвале га и жале као изврсна официра.

— Прије мјесец дана дошли су у Црну Гору двојица природњака г. г. Др. Панточек и Јосиф Кнап, из Беча, и провели су све до сада на високој планини Кому. Они су истраживали биљке и по казивању њиховом нашли су до 300 различнијех врста, које још непознатијех, а већином таквијех, које су врло ријетке.

Са Језера пишу нам сада, да су исти нашли тамо, на мјесту, ће је био вегда Момчилов град њеку плочу, да су исту ноћу откопали и дигли и нешто испод ње извадили. Шта, не зна се, али по форми рупе, која је остала, суде људи, да је морао бити ту као њеки казан, извјесно са каквијем старинама. Речена господа није су нам се хвалила својим наласком, за то и незнамо, колико има истине у ствари, но свакојачко би ваљало труда да се дозна. За то је, као што нам се јавља, могућно, да су то њеки други путници били.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Најновији телеграми из Цариграда јављају, да је познати угњетач народа бугарскога, а за тијем изгнаник турски Митхад паша постао велики везир. У Цариграду су већ тако честе промјене, да им је тешко познати прави значај. Али онег за то њеки, који познају суровост Митхада наше, мисле, да долазак његов на столицу великога везирства, значи одлучан повратак Турске на старо-турску јаничарску политику. Митхад-паша је, кажу, одлучан човјек, који исповједа отворено, да Турска мора скоро пропасти, али да мора пасти силним потресом истока, као што је потресом Јевропе турска се царевина дигла. Његов долазак на владу значно би, да Турска увиђа, да је дошло близу вријеме њезине коначне пропасти, те сад ставља на кормило своју пошљедњу наду.

Ако је доиста тако, онда ми морамо с разлогом бити љубонитљиви, какав ће нови везир заузети положај према најновијим догађајима на граници нашој, гдје се послје опијех бојева, о којима смо извјестили, догодво опет један, у којем су и сами пизами учествовали. Или ће можда необзирјући се на кривицу пограничнијех Турака и валије, узети то за повод да „затресе истоком“. Да видимо. Источни народи пак свакојачко се морају радовати, ако Митхад паша буде тако „одлучан“, јер његови претходници умјели су не само „па памуке пити крв раји“, него још и „рећи и утећи“, т. ј. дипломатисати.

Значајно је још, да у исто вријеме, кад Митхад паша долази за великога везира, излазе на ново и оне вјести о „јединству ислама“, о чему смо већ прошле године говорили. Стране новине пишу, да је „за овај мах“ Цариград средиште агитације, која хоће да пробуди мусломански фанатизам. Кажу да је у тој цијели међу Масломане од Марока до у Индију и од Бухаре до јужне Африке растурина прокламација, којом се позивају, да саставе друштво под имено „Итхад ил Ислам“ (јединство ислама). То друштво распростра је по свој царевини турској, особито по Босни међу фанатичним Турцима, којима је средиште Сарајево, а вођа им је њеки Хаџи Лојо, дервин из Новог Назара. Читаоци наши сјети ће се, да смо ми имали из Босне допис о томе друштву, које је грозило, да једне ноћи све Хришћане побије, а њихове куће попалили. Оно и сада проповједа покољ Хришћана и по зановједи тога друштва валија босански забрањено је православним Србима дићи звоно на новој великој цркви у Сарајеву.

Кад се руски консуо тузио код владе због тога, јер је вјеројачко слобода ујамчена — на карти —, валија му је одговорио, да он то зна, али да неможе помоћи, јер се боја дивљаштва турског, а нема вјерне војске, јер се ова састоји све из домаћијех Турака, који не слушају.

Што се давље ово друштво, које фактично постоји, почело живље сада кретати, могло би збиља потврдити оно мишљење, да је Митхад-паша паузно „затрести исток“.

Но у исто вријеме, као обично, има и противног мишљења. Говорило се, да се порта мисли ослободити рускога улива, који је био њом јако овладао. Сада пак њеки кажу, да ће и Митхад паша наставити према Русији пријатељску политику, јер Турци говоре: „Морамо се подврћи свемогућој вољи сјеверног цара; Алах га штити, а наше је пријатеље у Јевропи оставио.“ Тешко је вјеровати да Турци тако говоре, а извјесно је, да Турски државници тако немисле.

За султа на јављају, да се опет јако поболијо. Поманито је, па му се све привадују змије и друга чудовишта те се пресељо у другу палату. И ваље јако као што је пред смрт и његов отац, Махмуд. Дакле цар је сушта слава своје царевине!

Како се о Пруској у пошљедње вријеме много говори, да ће своју грабљиву руку пружити на исток, вриједно је споменути што о тој ствари пише један њемачки лист „Франкф. Цитг.“ На истоку, вели, стоји сто милијуна Славена спремијех, да заметну против Њемаца народни рат, какав су Њемци водили против свога „непријатеља“ Француске. А сви би Славени могли у томе случају наћи пјерна савезника у Французима. Наш велики ђеверални штаб увјерен је, да овакав рат није немогућан. Да се Њемачка боји истока о томе свједоче и други њемачки листови.

Опет се почело говорити о савезу њепкјех великијех држава, наиме Пруске, Аустрије, Италије, Инглешке и Турске. О томе говори и руски један лист „Вирж. Вједом.“ на вели: Такав савеза треба само Пруска, јер се боји освете Француске, а такође иде у прилог и Аустрији и Турској, јер се обе падају да ће у Пруској наћи савезника против својих славенскијех народа, који теже за самосталношћу. Пруска обећавајући такву потпору ради на раширењу граница Германизму и на пољемчењу аустријскијех народа. Што се тиче Италије, она нема узрока придружити се томе савезу, осим ако се боји да би Француска могла на корист свјетске власти папине посредовати. Савез Прусције с Аустријом и Турском био би наперен не само против Француске, него и против Русије. Такав савез био би најбољи доказ, да настаје љути бој међу живљем словенским и њемачким, који никада нијесу били пријатељи.

Ако овакав савез збиља постоји, прјети ли он каквом опасношћу Русији, Француској и аустријским Словенима? Не. У цијелом томе савезу само Пруска има неко значење. Па и та Пруска шта је учинила? У савезу с Аустријом свладала је Данску, у савезу с Италијом Аустрију и најпослије с читавом Њемачком Француску. У свијем овим биткама Пруска није имала правога непријатеља пред собом. Правога непријатеља тек ће наћи у Француској републици и у Русији. Ако је Пруска склонила тај савез, онда би он могао много допринијети, да се коначно ријеша источно питање.

Исти лист говори још јасније о одношају Русије према Француској: Француска, вели, настоји с потпуним правом, да поврати свој изгубљени међународни положај. Земља са 38 милиона становника, једна од најпреднијих и најбогатијих на свијету, пуна енергијнога и домољубнога народа — не може бити држава другога реда. Па ако нам та Француска пружи руку братску, да склонимо пријатељски савез, којему би била сврха, да јој се поврати пређашња власт, да се на пут стану владајућем пасвају, а да се припаду права народности на самостални опстанак, онда ће Русија ту руку пријатељски примати. Ојачана Француска и Русија, која дозријева и у политичком и у друштвеном животу, могу створити нову епоху у повјести Јевропе, епоху мира, права и напретка.

НОВОСТИ.

— Сједнице хрватскога сабора имале се опет одпочети 20. о. м., јер је одбор за предрачућ свршио свој посао. У Загребу се бавио овјех дана Милетић.

— У Цариграду је опет оживило питање о наслједству пријестола. Дипломација ради, да одврати султана од његове идеје, која би могла имати великијех и важнијех пошљедица. Да ако им скорни источни народи извојевањем своје слободе уштеде ту главобољу.

— У Румунији опет дошла влада у сукоб са слободњачком странком због новог законика о народној одбрани.

— Зајам француски величавствено успио. За један дан уписало се преко 28 миљарди. Сам Париз уписао 12 миљарди, департаман 2, а остало инземство. То је најсјајнији доказ повјерења у богатство Француске и у републику. То показује опште увјерење, да ће се она препородити. Значајно је особито, што су јужна Њемачка и град Франкфурт необично велике суме уписале.

— Осим састапка царева руског, аустријског и њемачког у Берлину, састаће се још и у Паризу овајех дана, инглешка краљица, италијански краљевљ Умберт и аустријски надвојвода Албрехт.

— Говори се, да је папа одредио себи за наслједника Кардинала Панабијанка.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Сунчана прелека у Америци.) О овој смртоносној бољи, која се „сунчаним убодом“ зове, добио је један берлински лист овакав извештај: „Готово свуда се говори о силној препеци, која у Њу-Јорку већ неколико недеља траје. По улицама и јавним местима среташ само трома и суморна лица; овди опди стропоштавају се мимопролазећи погођени сунчаним зраком. Ово је сад већ тако обична ствар да слабо ко на такво што обраћа пажњу, него и ако се такав грозан приказ појави, сваки пролази поред несрећног сасвим ладнокрвно. Купатила су свуда једино сретство спасења, па се тога су у свако доба препуњена људима. Подземна обиталишта су сва поседнута, и то сједе у њима одабране породице. Ово је нешто печувано али је истинито. Особито се траже они становници који су близу леденица. Богатије породице исељавају се ван вароши, по селима; али ни овди није много боље. Мјеста у Њу-Јорку где је обрт обично новајзевљни, сад су пушта. Од 10 часова коњи, који вуку кола, не терају се више у кас, јер коњи падају од силне врућине као отроване муве. Кочијашни не седе на својим местима, већ иду поред кола, у сенке ових пешке. У самој вароши обустављен је сваки обрт; трговина је готово сасвим умрла. Свеживо бежа из вароши. Најжалосније је поред овога што силап број људи губи живот у сљед препеке. Има већ три недеље како нам повине јављају из унутрашњости о многобројним несрећним случајевима. Из Филаделфије, Балтимора, Вашингтона, Циццилата, Чикага стижу подобне вести из дана у дан. У самом Њу-Јорку умрло је 2. Јула 59 лица у сљед препеке; 3. уморно је сунчаним зраком напрасно 75 душа, а 4. опет 45. Већи дио радионица затворен је, јер радници немогу у овакој препеци да раде. А они које нужда гони да раде, веће под другим условима по да им се радница повиси са 2 процента, а време рада да се сведе на 8 сати. Предузимачи немају куд и камо него пристају и на такве по њих теретне услове, само да ће би били припуњени радницима да позатварају. Препека је дакле најбољи савезник за раднике; јер тешко да ће се наћи у Њу-Јорку ма какав радник који би радио за мању цену од 3 и по долара. Али ни ово није толико много кад се узме у обзир да су све потребнице за живот печувано скупе. Једне чизме, сасвим обичне, не могу да се купе испод 25—30 талира.

(Америкапско господарење.) Већ одавно навикла је Јевропа чудити се Америкапцу у свакој струци практичнога живота. Америкапац стоји као највећи подузетник овога свиета; техник је да му није пара, трговац, шоморац, обртник, али богме и господар. Као у свачем, тако и у господарству сљеди посебан тако рекућ гениј, који као да одбија из сваког редња његове уније. Америкапац до сбрајности проведе, што једном види, да је пробитачно. Он се незапоси за многим, он пробере једно у даним околностима најбоље, по то онда прошеде како можда питко. Само два примјера из господарства. Неки господар неколике миље од Невјорка опасио, да на његовој земљи неби виједко бије боље расло од јагода. Што уради? Огледа се, би ли нашао купца на толико јагодах, колико би му јих поспо цпо посјед. Кад се увјерно, да има камо са свима јагодама и да ће му се добро труд плаћати, насади на триста рали наше мјере саме јагоде. — Други неки господар близу Чикага пађе, да би му сљуду износило, да може својим плодовима претећи неколико дана друге вртларе. Прорачуна од прилике корист, колико би то дало у напредак најсталије, израчуна трошак, којим би се пара под цпо врт павела да грије и да влажи тло, и кад видно, да ће му подхват бити користан, изведе своју основу. За неколике недеље ето му већ врта од две рали на све стране изцрплетена и изирорована гвозденим цијевима, па које грдини парострој у грдице тјера топлину и влагу. — Добро смејати, а нагло извести, — то би морала бити лозинка свим господарима.

(Хотел особите врсте) на цести између Сан Јозе и Санта Круц у Калифорнији има хотел, какав сигурно није није на свијету. На близу има десет грдиних шунљих пања, а сваки је уређен у своју сврху. Најдебљи пањ, у обиму дебео 65 стопа, служи гостином. Салоп је савит из разнога грмља, Осталих девет пања побивјељено је изнутра или обложено тапети, а служи путницима за станове. Један, нешто пространији од осталих, уређен је за читаоницу.

(Од љубави намах се три убила.) У Шопруну убише се две 18. о. м. у пети мах три младића, два гимназијсте, а један тек абсолвиран гимназијалац. Сва три бијаху се заљубила у једну лијену дјевојчицу, кшер угледнијега некога грађанина. Занемени љубавју, а сви међу се прави пријатељи, одлучише убити се сви скупа близу њезине виле, те се будале и убише из двоцијевака пштоља.

(Колера.) У Русији се колера све то већма шири. По најповијим вијестима побољав се у Петрограду сваки дан око 250—260 особа, а помире јих 100. По више задаје бриге, што се почела све то већма западу примицати. Сбог тога почеше неки бечки листови спомињати, нека би се побринуло, како на пут стати несрећни, ако гдје букне. Некоји се већ забрипше, неби ли се и бечка изложба морала обуставити, ако до сад неокрене пошаст у Русији на боље.

КЊИЖЕВНОСТ.

— Од скоро излази у Загребу лист на њемачком језику „Вине унд Весне“, лист за народну привреду и увеселење. Уређује га 1. Антон Ауп. Цијена годишња ф. 4. Излази сваке неђеље један пут. До сада је изшло 10 бројева. Препоручујемо овај лист, јер са особитом искреношћу и енергијом заступа наше народне интересе.

— У Загребу изишло је „Златарово злато“, роман из прошлости хрватске од А. Шеноа. Цијена ф. 1. Загребачки листови хвале и препоручују ови роман због изврсне забаве и поуке његове.

— Васиљ Чолаков издао је у Биограду знамениту књигу за етнографију словенску под насавом: „Балгарски приказници, пословици, гатачки и пјесни.“

— Г. Фрањкић издао је у Биограду своје „Пјесме“, стр. 96.

— Г. Туроман издао је у Н. Саду други дио своје латинске граматике „Сиптаксу“. Цијена ф. 1.

— Југославенска академија знаности и умјетности у Загребу издала је „Рад југослов. Академије“ књ. XIX. стр. 208. Садржај: Ботаничке пртице и додатци на флору хрватску, од Љ. Вукотиновића. — Механична теорија о топлоти, од С. Шубица. — Допунни и исправни за старију повјест хрватску, од Др. Фр. Рачкога. — Наравословне пртице са сјеверноисточне обале јадранскога мора, од С. Брусине. — О првим годинама Душанова краљевања у кронлошком погледу од Ил. Руварца. — Изводи из записника. — Четврти извјештај о сабирању правних обичаја, од Др. Богинића.

— Драгутић Јамбречас кани издати своје путописе под насловом „Излети“ у два свезка у којих ће бити ова поглавја: Излет на Графенштајн, пут у Љубљану, Постојну, Град Брињ и Соколован, Оштриц и Белец-грау, на Траковшан, уза то ће бити изворпа приповједка и један повећи говор и први за себе заокружени чин једнога игроказнога покуса. Други посао бити ће превод Омфрове „Илијевке“ у прози, који ће изаћи у 4 књиге, предбраја се код „дионичке тискарије“ у Загребу, а плаћати ће се када ко књигу прими.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Ово је пошљедни лист, што пиљемо онијема који нам још нијесу платили.

Нека не буде пиљоме жао, што ћемо и лист обуставити, јер смо доста чекали.

Ко жели од г. г. дужника лист и даље држати, нека пошље одмах и дуг и претплату унапријед.

А и они, који неће више лист да држе, нека нам се што прије одуже.

Уредништво „Црногорца.“